

Khung *BIAS FREE* (Giảm Thiểu Sai Số):

Công cụ thực hành trong xác định và loại bỏ các sai số xã hội
trong nghiên cứu về sức khỏe

Mary Anne Burke

Global Forum for Health Research
Geneva, Switzerland

và

Margrit Eichler

Ontario Institute for Studies in Education
University of Toronto, Toronto, Canada

Chúng tôi xin trân thành cảm ơn Vũ Kiều Dung, Lê Thu Hà, và Nguyễn Huy Quang vì họ đã dịch sang tiếng Việt và hiệu đính tài liệu này.

Editor: Mary Anne Burke, Global Forum for Health Research
Copy Editor & Layout: Oana Penea, Global Forum for Health Research
Vietnamese Translation & Editing: Ha Thu LE, Quang Huy NGUYEN and Dung Kieu VU

Mô hình Loại Trừ Bất Bình Đẳng (BIAS FREE Framework)
Công cụ thực hành để xác định và loại trừ các bất bình đẳng trong nghiên cứu về sức khỏe
Mary Anne Burke và Margrit Eichler
2006

Mô hình Loại Trừ Bất Bình Đẳng cung cấp cho sinh viên, nhà nghiên cứu, các thành viên cộng đồng và nhà hoạch định chính sách, một công cụ mới để họ dễ sử dụng khi làm việc, mà công cụ này dựa trên các quyền để xác định và loại trừ những bất bình đẳng của hệ thống thứ bậc xã hội. Tìm hiểu sâu hơn về các thể loại công cụ mà các nhà nghiên cứu, hoạch định chính sách và những người khác đã phải áp dụng trước đây để tránh phân biệt giới tính, phân biệt chủng tộc, phân biệt năng lực, phân biệt giai cấp, tầng lớp, phân biệt tuổi tác và vô vàn những “học thuyết” khác trong công việc của họ, các tác giả đã đưa ra **Mô hình Loại Trừ Bất Bình Đẳng** như là một phương pháp tiếp cận thống nhất để phát hiện và xoá bỏ các kiểu sai số do ảnh hưởng của bất kỳ hệ thống phân tầng xã hội nào.

Mô hình Loại Trừ Bất Bình Đẳng (BIAS FREE Framework) là viết tắt của cụm từ **Building an Integrative Analytical System for Recognising and Eliminating Inequities** (Xây dựng một Hệ thống phân tích Thống nhất để Xác định và Loại bỏ sự Không công bằng). Cụm từ viết tắt này là biểu đạt của một mục đích, chứ không phải là của một thành quả đạt được.

Mô hình Loại Trừ Bất Bình Đẳng dựa trên nền tảng quyền công bằng của tất cả mọi người trong đó bao gồm sự đối xử tôn trọng với con người và dựa vào tính bất khả xâm phạm của quyền con người. Mô hình này được xây dựng dựa trên sự hiểu biết rằng sức khỏe là một quyền của con người và nó dựa trên các quyền con người để nghiên cứu về sức khỏe và an sinh. Sức khỏe (tình trạng thoải mái về thể chất, tâm thần, tâm linh, và xã hội) về cơ bản gắn kết với quyền con người và sự công bằng xã hội. **Mô hình Loại Trừ Bất Bình Đẳng** được thiết kế để thu hút sự quan tâm của người sử dụng tới các yếu tố quyết định về cấu trúc và tổ chức của vấn đề sức khỏe, để hỗ trợ họ trong việc xác định những sai số trong nghiên cứu về sức khỏe, mà những sai số này là do những hệ thống thứ bậc khác nhau gây ra, và hỗ trợ trong việc loại bỏ chúng trong chừng mực có thể.

Mô hình Loại Trừ Bất Bình Đẳng được xây dựng dựa trên hiểu biết rằng nguyên nhân gốc rễ của sự đối xử khác biệt – tính *logic học của sự thống trị* – là phổ biến đối với tất cả các “học thuyết về sự thống trị” - sự phân biệt giới, chủng tộc, sự khác biệt về khả năng, sự phân hoá giai cấp, thuyết tình dục khác giới, .v.v. Việc hiểu được mối liên hệ cơ bản mang tính khái niệm giữa tất cả các hệ thống của sự áp bức sẽ là chìa khoá để tìm hiểu về chúng,

Mô hình này chỉ ra rằng nghiên cứu về sức khỏe là một sản phẩm chung của nhân loại và do vậy tất cả mọi người đều có quyền tham gia như nhau vào quá trình nghiên cứu sức khỏe và được hưởng những lợi ích mà nghiên cứu mang lại, không phân biệt giới tính, khả năng, chủng tộc, hay các đặc tính xã hội khác, và hành động hướng tới mục đích này. Mô hình **Loại Trừ Bất Bình Đẳng** không chỉ được áp dụng trong lĩnh vực nghiên cứu mà còn trong lĩnh vực pháp luật, chính sách, các chương trình, cung cấp dịch vụ và thực hành. Mô hình này cũng có thể áp dụng cho bất cứ lĩnh vực chính sách nào- không chỉ trong lĩnh vực y tế, và còn có thể đại diện cho cả những nhu cầu tương tự của các nước có thu nhập cao và các nước có thu nhập thấp. Đây là một công cụ cần thiết để tìm hiểu đến tận gốc rễ sự bất bình đẳng mang tính xã hội và để tác động đến thay đổi thực của xã hội.

Mô hình **Loại Trừ Bất Bình Đẳng** được xây dựng để giúp các nhà nghiên cứu và những người khác nhận ra khi nào có sự sai lệch tồn tại và xác định phương tiện để loại bỏ chúng. Mô hình **Loại Trừ Bất Bình Đẳng** cung cấp một Bộ câu hỏi có 19 câu hỏi nhằm phát hiện ra liệu các hệ thống thứ bậc xã hội có ý nghĩa trong nghiên cứu không, và nếu đúng vậy, liệu chúng có tạo ra các sai số hay không. Các câu hỏi trong Mô hình này thăm dò bản chất cụ thể của vấn đề đề có thể áp dụng các giải pháp phù hợp cho vấn đề đã được xác định. Nếu các hệ thống thứ bậc không có ý nghĩa, hay là nếu không có sai số nào được tìm ra, nhà nghiên cứu có thể chuyển sang giai đoạn tiếp theo của nghiên cứu. Nếu sai số được tìm thấy, thì Mô hình này sẽ chỉ ra các giải pháp phù hợp để nhà nghiên cứu có thể giải quyết các sai số đó.

Để biết thông tin thảo luận chi tiết hơn và các cơ sở lý thuyết của Mô hình *BIAS FREE Framework*, xin đọc tài liệu sau:

Burke M.A. and Eichler M. *The BIAS FREE Framework: A practical tool for identifying and eliminating social biases in health research.* (2006) Geneva, Switzerland: Hội thảo toàn cầu về nghiên cứu sức khỏe.

Xem chi tiết tại địa chỉ website: www.globalforumhealth.org.

Mô hình Loại Trừ Bất Bình Đẳng (*BIAS FREE Framework*) Áp dụng trong Nghiên cứu

THỂ LOẠI HỆ THỐNG THỨ BẬC	THỂ LOẠI VẤN ĐỀ CHÍNH CẦN GIẢI QUYẾT	BẢN CHẤT CỦA VẤN ĐỀ CẦN GIẢI QUYẾT	GIẢI PHÁP	THÀNH TỐ CỦA NGHIÊN CỨU
 <p>Giới Khuyết tật Chủng tộc / Sắc tộc Tầng lớp Đẳng cấp Tuổi Tôn giáo Định hướng tình dục Vị thế kinh tế - xã hội Vị trí địa lý Tình trạng sức khoẻ (trong số những vấn đề khác)</p>	<p>H - Duy trì hệ thống thứ bậc sẵn có</p> <p><i>Sự thống trị của nhóm này đối với nhóm khác dưới bất kỳ một hình thức nào có được lý giải hay duy trì?</i></p> <p><i>Nên đặt vấn đề cần giải quyết này trong mô hình về quyền con người mà trong đó sự công bằng là giá trị cơ bản. Cần chỉ ra sự khác biệt giữa giá trị này và các bất bình đẳng của các nhóm người, mà các bất bình đẳng này là do hệ thống thứ bậc gây ra.</i></p>	<p>H1 Phủ nhận Hệ thống thứ bậc: Sự tồn tại của hệ thống thứ bậc có bị phủ nhận hay không cho dù các đối chứng đã hiện diện rộng rãi?</p>	<p><i>Sự tồn tại của hệ thống thứ bậc được thừa nhận; Tính hợp lý của sự tồn tại đó bị nghi ngờ và từ chối.</i></p>	<ul style="list-style-type: none"> • Có yêu cầu nộp đề cương nghiên cứu nghiên cứu • Đề cương nghiên cứu • Tổng quan tài liệu • Xét duyệt về đạo đức của nghiên cứu • Câu hỏi/giả thuyết nghiên cứu • Thiết kế nghiên cứu • Mô tả đối tượng nghiên cứu • Nhân sự • Các khái niệm • Khung/mô hình lý thuyết Các phương pháp/công cụ nghiên cứu • Tuyển chọn những người tham gia • Phân tích và lý giải số liệu • Các kết luận • Các khuyến nghị chính sách • Xác định độc giả • Bản tóm lược • Tóm tắt chi tiết • Ngôn ngữ • Trình bày hình ảnh minh hoạ • Chia sẻ kết quả nghiên cứu
		<p>H2 Duy trì Hệ thống thứ bậc: Những việc thực thi hoặc các quan điểm dựa trên hệ thống thứ bậc này có được thể hiện là bình thường hoặc không có vương mắc hay không?</p>	<p><i>Sự thể hiện của các hệ thống thứ bậc bị nghi ngờ và cho là vấn đề hóc búa.</i></p>	
		<p>H3 Quan điểm thống trị: Quan điểm hay lập trường của nhóm thống trị có được chấp nhận không?</p>	<p><i>Quan điểm của nhóm thống trị và bị trị cần được tôn trọng và chấp nhận.</i></p>	
		<p>H4 Trở nên đối lập vô lý: Nhóm thống trị có coi nhóm bị trị là “bệnh hoạn” hay không khi họ khác với các chuẩn mực của nhóm thống trị?</p>	<p><i>Nên nghi ngờ các chuẩn mực và cần phải xem xét các nguyên nhân để “bệnh hoạn hoá” nhóm này.</i></p>	
		<p>H5 Sự thể hiện khách quan: Việc tước đoạt các phẩm giá và tính người của con người có được coi là bình thường hoặc không có vương mắc hay không?</p>	<p><i>Nên ghi nhận rằng mỗi con người có phẩm giá và các quyền con người không được xâm phạm và cần được bảo vệ, và các hoạt động cần được thực hiện với sự tôn trọng này.</i></p>	
		<p>H6 Sự đổ lỗi cho nạn nhân: Các nạn nhân bạo hành cá nhân và/hoặc của xã hội có bị đổ lỗi và phải chịu trách nhiệm hay không?</p>	<p><i>Không được đổ lỗi cho nạn nhân. Phải xác định rõ bạo hành này là của cá nhân hay xã hội; và ai là người chịu trách nhiệm.</i></p> <p><i>Nạn nhân không bị đổ lỗi; xác định xem bạo lực đơn lẻ hay có tổ chức; và những người có trách nhiệm đứng ra giải quyết</i></p>	
		<p>H7 Sự chiếm tước đoạt: Nhóm thống trị có tuyên bố quyền sở hữu của mình với các chủ thể thuộc xuất xứ hoặc sở hữu của nhóm bị trị hay không?</p>	<p><i>Nên thừa nhận và tôn trọng quyền sở hữu gốc.</i></p>	

Mô hình Loại Trừ Bất Bình Đẳng (*BIAS FREE Framework*) Áp dụng trong Nghiên cứu

THỂ LOẠI HỆ THỐNG THỨ BẠC	THỂ LOẠI VẤN ĐỀ CHÍNH CẦN GIẢI QUYẾT	BẢN CHẤT CỦA VẤN ĐỀ CẦN GIẢI QUYẾT	GIẢI PHÁP	THÀNH TỐ CỦA NGHIÊN CỨU
 <p>Giới Khuyết tật Chủng tộc / Sắc tộc Tầng lớp Đẳng cấp Tuổi Tôn giáo Định hướng tình dục Vị thế kinh tế - xã hội Vị trí địa lý Tình trạng sức khỏe (trong số những vấn đề khác)</p>	<p>F - Thất bại trong việc kiểm tra sự khác biệt</p> <p><i>Tư cách hội viên trong nhóm thống trị / bị trị có được xem xét một cách thích đáng và phù hợp mang tính xã hội không?</i></p> <p><i>Nên thiết lập sự phù hợp của tư cách hội viên của nhóm trong một bối cảnh cụ thể. Một khi, sự phù hợp này được thiết lập thì nó sẽ cải thiện những khác biệt thông qua việc chính nó làm giảm bớt đi tính thứ bậc.</i></p>	<p>F1 Không nhạy cảm đối với sự khác biệt: Sự thích hợp của tư cách hội viên trong nhóm thống trị/ bị trị có bị bỏ qua hay không?</p>	<p><i>Sự thích hợp của tư cách hội viên nhóm thống trị và bị trị phải luôn được xác định.</i></p> <p><i>Tư cách hội viên của nhóm phải được đưa vào như là một biến phân tích cho các hoạt động, và chỉ khi đó sự phù hợp mới được đánh giá.</i></p>	<ul style="list-style-type: none"> • Có yêu cầu nộp đề cương nghiên cứu nghiên cứu • Đề cương nghiên cứu • Tổng quan tài liệu • Xét duyệt về đạo đức của nghiên cứu • Câu hỏi/giả thuyết nghiên cứu • Thiết kế nghiên cứu • Mô tả đối tượng nghiên cứu • Nhân sự • Các khái niệm • Khung/mô hình lý thuyết Các phương pháp/công cụ nghiên cứu • Tuyển chọn những người tham gia • Phân tích và lý giải số liệu • Các kết luận • Các khuyến nghị chính sách • Xác định độc giả • Bản tóm lược • Tóm tắt chi tiết • Ngôn ngữ • Trình bày hình ảnh minh họa • Chia sẻ kết quả nghiên cứu
		<p>F2 Không phù hợp với bối cảnh: Hện thực về sự khác biệt mang tính xã hội của nhóm thống trị và nhóm bị trị có được xem xét một cách rõ ràng hay không?</p>	<p><i>Bối cảnh mà trong đó tư cách hội viên của nhóm thống trị và bị trị được kiểm định rõ ràng và các sự khác biệt xuất hiện từ đó được xác định, phân tích và theo dõi.</i></p>	
		<p>F3 Quá khái quát hoá hay quá phổ quát hoá: Thông tin từ nhóm thống trị có được khái quát hóa cho nhóm bị trị mà không kiểm tra xem đến nó có thể áp dụng được cho nhóm bị trị này không?</p>	<p><i>Các thông tin về nhóm thống trị được thừa nhận đúng như nó vốn có và nhóm thống trị thì lại hạn chế mọi nỗ lực thu thập thông tin hoặc kết luận về nhóm bị trị.</i></p>	
		<p>F4 Tính đồng nhất giả định: Nhóm thống trị hay nhóm bị trị có được đối xử như một nhóm đồng nhất hay không?</p>	<p><i>Những khác biệt bên trong nhóm thống trị và nhóm bị trị được thừa nhận và theo dõi.</i></p>	

Mô hình Loại Trừ Bất Bình Đẳng (*BIAS FREE Framework*) Áp dụng trong Nghiên cứu

THỂ LOẠI HỆ THỐNG THỨ BẬC	THỂ LOẠI VẤN ĐỀ CHÍNH CẦN GIẢI QUYẾT	BẢN CHẤT CỦA VẤN ĐỀ CẦN GIẢI QUYẾT	GIẢI PHÁP	THÀNH TỐ CỦA NGHIÊN CỨU
 <p>Giới Khuyết tật Chủng tộc / Sắc tộc Tầng lớp Đẳng cấp Tuổi Tôn giáo Định hướng tình dục Vị thế kinh tế - xã hội Vị trí địa lý Tình trạng sức khỏe (trong số những vấn đề khác)</p>	<p>D - Sử dụng các tiêu chuẩn kép</p> <p><i>Các nhóm thống trị/bị trị có bị đối xử khác nhau không?</i></p> <p><i>Xác định các tiêu chuẩn kép mà nó dẫn tới sự phân biệt đối xử của các thành viên của nhóm thống trị và bị trị và cách mà tiến trình này duy trì hệ thống thứ bậc; sau đó phát hiện các phương tiện để đối xử công bằng cho cả hai nhóm.</i></p> <p><i>Xác định một tiêu chuẩn kép cho cách đối xử khác nhau của các thành viên nhóm thống trị/bị trị và làm thế nào để tiêu chuẩn kép này vẫn duy trì được hệ thống thứ bậc; để sau đó, đưa ra các phương tiện để đối xử với hai nhóm như nhau.</i></p>	<p>D1 Tiêu chuẩn kép công khai: Các nhóm thống trị và bị trị có được đối xử khác nhau không?</p>	<p><i>Cư xử như nhau đối với các thành viên của nhóm thống trị và bị trị bất cứ khi nào việc này làm tăng tính công bằng.</i></p>	<ul style="list-style-type: none"> • Có yêu cầu nộp đề cương nghiên cứu/nghiên cứu • Đề cương nghiên cứu • Tổng quan tài liệu • Xét duyệt về đạo đức của nghiên cứu/Câu hỏi/giả thuyết nghiên cứu • Thiết kế nghiên cứu • Mô tả đối tượng nghiên cứu • Nhân sự • Các khái niệm • Khung/mô hình lý thuyết Các phương pháp/công cụ nghiên cứu • Tuyển chọn những người tham gia • Phân tích và lý giải số liệu • Các kết luận • Các khuyến nghị chính sách • Xác định độc giả • Bản tóm lược • Tóm tắt chi tiết • Ngôn ngữ • Trình bày hình ảnh minh họa • Chia sẻ kết quả nghiên cứu
		<p>D2 Tính kém đại diện hay bị loại trừ: Các nhóm bị trị không được đại diện đầy đủ hoặc bị loại trừ?</p>	<p><i>Các nhóm bị trị được tham gia bất cứ khi nào thích hợp.</i></p>	
		<p>D3 Tính kém đại diện hay loại trừ ngoại lệ: Trong những bối cảnh thường liên quan đến nhóm bị trị nhưng lại thích hợp cho số đông thì nhóm thống trị có bị kém đại diện hoặc bị loại trừ không?</p>	<p><i>Các nhóm thống trị được đại diện một cách thích đáng trong các vấn đề liên quan đến họ, đối với nhóm bị trị, cũng nên coi trọng việc này.</i></p>	
		<p>D4 Phù nhận vai trò giả định: Đã có sự thất bại nào khi xem xét nhóm thống trị và bị trị vừa là người hành động và cũng là người làm theo?</p>	<p><i>Kiểm tra cách mà các nhóm thống trị cũng như bị trị cùng hành động và làm theo.</i></p>	
		<p>D5 Coi những ý kiến của nhóm thống trị là thực tế: Các quan điểm của nhóm thống trị về nhóm bị trị có được coi như là thực tế hay không?</p>	<p><i>Các quan điểm của nhóm thống trị về nhóm bị trị cần được coi như là quan điểm chứ không phải là thực tế.</i></p>	
		<p>D6 Sự rập khuôn: Các khuôn mẫu của các nhóm thống trị và bị trị có được coi là khía cạnh cốt yếu của tư cách hội viên nhóm không?</p>	<p><i>Phải coi các khuôn mẫu chỉ là khuôn mẫu không phải là sự thật.</i></p>	
		<p>D7 Phóng đại các khác biệt: Những đặc điểm trùng lặp có được coi như chúng là đặc tính chỉ của một nhóm (thống trị hoặc bị trị)?</p>	<p><i>Cần ghi chép lại những sự khác biệt và tương đồng giữa các thành viên của nhóm thống trị và bị trị.</i></p>	
		<p>D8 Tiêu chuẩn kép ẩn: Các tiêu chuẩn khác nhau có được sử dụng để xác định những thực tế có thể so sánh được mà không làm lộ tính so sánh?</p>	<p><i>Nên hỏi xem ở đó có một tiêu chuẩn kép ẩn hay không bằng cách tìm kiếm các sự tương đương không rõ ràng. Một cách để đạt được điều này là hỏi xem có cách nào để một hiện tượng được xác định trong một nhóm này có thể áp dụng trong nhóm kia không.</i></p>	